

Vojmir VINJA
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb

OPREKA GRAD vs SELO U PRIHVAĆANJU ALOGLOTSKIH LEKSIČKIH ELEMENATA

Slijedeći osnovne postavke Bartolieve prostorne lingvistike (*linguistica spaziale*) ispituju se razlike u prihvaćanju tuđih elemenata u hrvatskome jeziku i utvrđuju različiti načini prihvaćanja i čuvanja tuđice između grada i sela. Zahvaljujući tako postignutim zaključcima tumače se i pojave hibridizacije i tautoloških hibrida.

Obrađujući sakupljenu građu i radeći na redakciji opsežnog ETYMOLOGICON ADRIATICUM, koji bi prema našoj zamisli morao predstavljati *Jadranske dopune* Skokovu ERHSJ, gotovo na svakom smo koraku nailazili na svojevrsnu razliku u prihvaćanju romanskih i uopće stranih elemenata između naših gradskih i seoskih sredina. Ispitivanje i analiza tih razlika postupno nas je dovodilo do metodoloških ali i do konkretnih etimoloških saznanja koja mogu biti presudna u određivanju postanja pojedinih riječi. To nas je sve više učvršćivalo u zaključivanju da ulaženje aloglotskih elemenata u hrvatske priobalne govore pokazuje neke crte koje se sreću kad se nastoji karakterizirati kronologija tzv. vulgarnog latiniteta. Taj je slijed najsažetije i najuvjerljivije prikazao Matteo Bartoli kad je postupkom primijenjenim u svojoj prostornoj lingvistici (*linguistica spaziale*) pokušao objasniti poznate razlike u Romaniji između faza i areala koje su primjerice uvele i sačuvale analitički komparativ sa MAGIS ili PLUS naspram sintetičkom komparativu na -IOR/-IUS, ili, pak, za semantizam 'lijep', najprije reflekse od FORMOSUS, a zatim i BELLUS nasuprot klasičnom PULCHER.

U ovom bismo priopćenju željeli upravo pomoću tih Bartolievih metodoloških postupaka objasniti i ilustrirati neke karakteristične slučajeve razlikā u primanju stranih leksičkih elemenata između urbaniziranih sredina i sela na istočnoj jadranskoj obali.

Postavljamo dvije razine recepcije uvjetno nazvane "g r a d" i "s e l o". Razliku između dviju sredina možemo gledati u optici Bartolieve *prostorne*

lingvistike (*linguistica spaziale*¹), a za građu uzeti grčke i romanske leksičke elemente koji su, bilo posredstvom gradskog dalmatskoga ili izravno iz mle-tačkoga, stoljećima prodirali u hrvatski jezik priobalnog i otočkog pučanstva: strani će elemenat ulaziti na dva ili više načina u domaći jezik gradskog i/ili seoskog življa i uz veće ili manje prilagodbe postati sastavnicom domaćeg leksika. Leksička i etimologijska analiza omogućit će nam da utvrdimo koji su elementi strani, tj. aloglotski (A), a koji domaći, tj. idioglotski (I), kakav je njihov međusobni odnos, kakva im je distribucija i koliko je odnos $A \leftrightarrow I$ pridonio prilagodbi i mijenjanju svakoga od tih dvaju faktora. Odmah moramo postaviti da je grad (G) ono što M. G. Bartoli naziva *area innovatrice*, tj. areal koji prima tuđi elemenat, leksičku (ili tvorbenu) inovaciju, a ova ulazi u već više ili manje bilingviziranu sredinu i postaje prenosnikom tog stranog elementa u selo (S). Drugim riječima, selo prima tuđi elemenat "iz druge ruke". U toj novoj — izrazito jednojezičnoj (S) sredini — aloglotem se ponaša na posve drugačiji način nego u G: adaptacija, paretimologija, morfološko kalkiranje, pa čak i hibridne i/ili tautološke tvorbe stupaju u akciju, a to se u G znatno rjeđe ili gotovo nikako ne događa. Prvi zaključak koji nam se nakon te konstatacije nameće, odnosi se na pitanje zakonitosti i jednakomjernosti fonetskih promjena pri tim prijelazima. Tu je zakonomjernost uzaludno tražila tradicionalna metoda i, kako je nije mogla naći, forme sa zvjezdicom, iznimke i odstupanja bile su daleko brojnije od prihvatljivih rješenja. To je jedan od razloga zašto se kod traženja etimologije naših aloglotema uvijek moramo pitati da li je ispitivani lik potvrđen u gradu ili u selu, da li je priman izravno iz jezika davatelja, što je slučaj u G, ili je preuzet gradskim posredstvom a to je slučaj u S. Seoski su govori, naime, uvjetovani okolnostima strogo jednojezične sredine i tu će biti na djelu sve one vrste najrazličitijih promjena koje najčešće nazivamo "pučkom etimologijom", paretimologijom, sekundarnom motivacijom i sl., koje je Bartoli u svojoj ranijoj fazi gotovo uvijek svrstavao u rubriku *accidenti generali*. Prema tome, daleko je češća neočekivana i možda na prvi pogled nejasna sekundarna motivacija nego jednostavno preuzimanje potpuno neprozirnog elementa. Dijakronijski gledano, selo je *area seriore*, jer ono kasnije prima A elemenat, koji je u G već "instaliran" i fiksiran, pa se često događa da neka inovacija, već udomaćena u G kodu, do S i ne dopre, a to ima za posljedicu da je leksička jedinica u S iz tzv. *fase anteriore*, a kroz to vrijeme G je već "instalirao" noviji A elemenat. Dakle, *mutatis mutandis*, suočeni smo sa situacijom već spomenutih latinskih skupova {-IOR/IUS # MAGIS # PLUS} i {PULCHER # FORMOSUS # BELLUS}. Svaki lingvist koji ne radi na izoliranim etimologijama, a ispitivanje postanja izoliranih riječi

¹ M. Bartoli, *Saggi di linguistica spaziale*, Torino 1945; a za našu obalu, *Dalmatico e albanoromanico. Reliquie romaniche nel croato e nell'albanese, Italia e Croazia*, Roma 1942, 109-185.

današnje stanje u našoj disciplini nikako ne preporučuje, nego se bavi sustavima ili većim dijelovima leksika, lako će vidjeti kolika se metodološka korist može izvući iz pravilnog sagledavanja okolnosti pod kojima je leksem što ga obrađujemo ušao u određeni govor. Zato ćemo u daljnjem izlaganju pokušati pokazati koliko nam pravilno razabiranje tih odnosa može biti od koristi kod konkretnog etimologijskog istraživanja na prvi pogled čudnih i odudarajućih formi, a navlastito u slučaju neočekivanih semantizama.

Točno saznanje da li smo strani elemenat zabilježili u urbanoj ili seoskoj sredini dovest će nas do nekoliko oprečnih situacija (G ↔ S), koje mogu znatno pomoći u iznalaženju etimologije:

- (1) G pozna mlađi leksem, a S čuva stariji, jer inovacija do njega nije doprla;
- (2) S će tuđicu morfološki prilagoditi I sustavu, bilo hibridnom tvorbom, bilo stvaranjem hibridne tautologije;
- (3) u S će doći do sekundarne motivacije, za kojom se u G ne osjeća potreba, jer ondje dvojezičnost više ili manje funkcionira;
- (4) u S — poglavito kod pojmova koji nisu vezani za konkretni referent — može doći do takvih promjena koje će toliko preobraziti i zastrti prvotni znak, tako da će znatno otežati ili čak onemogućiti utvrđivanje etimologije.

Navlastito na ovom posljednjem fenomenu (4) inzistira Gerhard Rohlfs u svom velikom *Nuovo dizionario dialettale della Calabria*² navodeći kao jednu od ilustracija čak 23 preobrazbe temeljne grčke forme λαμπυρίδα ‘krijesnica’ koje se u Kalabrijii pojavljuju *con una bizzarra varietà che rende difficile ogni ricerca della base originale* (o.c. p. 27). Upravo bismo na primjeru takvih pojava željeli ukazati na neodrživost tradicionalne metode koja je u etimološkim studijama i rječnicima uporno tražila fonetski zakon koji bi mogao opravdati takve neočekivane promjene. A kad polazni oblik nije bio poznat ili se nije mogao dokučiti, kao etimon su se uz zvjezdicu pojavljivale za lingviste isto tako neočekivane i teško prihvatljive grčke i latinske baze. Jer, ako gradska sredina više ili manje vjerno reproducira *tarantela* (< *tarantola* < *Taranto*) niti jedan fonetski zakon nam neće moći objasniti seosko *tantarāta* (Korčula / Smokvica). Isti zaključak vrijedi i za parove *teatar / trijuatar*, *žvejarin / ževerin* ‘budilica’ itd.

Osim tih promjena na planu izraza, suočeni smo veoma često i s neočekivanim semantičkim pomacima ili čak potpuno novim značenjima koja isto tako potvrđuju da je novi neprozirni elemenat ušao u jednojezičnu sredinu gdje nije nikako shvaćen i predstavlja голу ljušturu koju S ispunja novim sadržajem, a ovaj često nema nikakve veze sa semantizmom izvornog lika. Pri tome valja

² Ravenna, 1977. Prvo izdanje (Milano, 1932-1939) nosilo je naslov *Dizionario dialettale delle tre Calabrie*.

uvijek voditi računa i o stilističkim faktorima, o afektivnom naboju koji je to jači što novi lik svojom foničkom postavom više odudara od domaćih formi.

Kao što je lako zaključiti iz ovih najčešćih situacija, možemo se naći pred brojnim problemima. Ponekad na pravilan zaključak može uputiti fonetska strana (izraz), a u drugima samo semantizam (sadržaj). Dakle, neočekivani fonetizam, ali isto tako često i neočekivani semantizam. Ono što je gotovo neizostavno jest posebni afektivni naboj u govorima seoske sredine.

Pokušat ćemo na konkretnim primjerima ilustrirati te situacije kako bismo pokazali koliko je važno neprestano voditi računa o sredini u kojoj je znak potvrđen, o postavi njegova izraza, o izvornoj i novoj vrijednosti sadržaja, o novom stilističkom registru, i to sve kako u sredini koja daje, tako i u sredini koja prima. Dakle, uz etimologiju i etiologija.

Među primjerima za prvu navedenu skupinu aloglotema možemo razlikovati:

- a) parove posve različitih leksema od kojih je jedan stariji, a drugi mlađi;
- b) parove s različitim fonetskim tretmanom isto tako različite kronologije.

Kao ilustraciju za prvi slučaj (a) možemo uzeti primjer opreke između seoskog *amōnjit* (Žrnovo), *amonjivat* (Blato) i gradskog *avērtit*, *-ivat* (Korčula). Ovaj potonji znači isto što i ven. *avertir*, dok prvi ima nešto uže značenje 'buditi družinu za ribolov', 'zvati, obavještavati'. Prvi je u gradu danas nepoznat, ali moramo zaključiti da je nekad bio u uporabi i u toj sredini prije nego je uzmaknuo pred mletačkim elementom.³ Slično se je moralo dogoditi i na drugim prostorima Romanije, jer nas i fonetizam i semant. vrijednost upućuju na lat. *ADMONĒRE*⁴ istog značenja, koje se u tal. javlja samo kao učena riječ, dok je kod nas izrazito pučka jednako kao i u drugoj *area laterale*, u grižunskom *amōgna*.⁵ Za primjer raznojezičnih aloglotema možemo navesti različitost leksema u opreci *fīlik* (S) ~ *tròtul* 'zvuk'. Dok je grad preuzeo očigledno mlađi venecijanizam *tròtul* (< ven. *trotolo* < germ., REW 8939), Smokvica pozna stariji oblik *fīlik* jamačno onomatopejskog postanja, ali vrlo dobro potvrđen u greccitetu južne Italije i u zadarskom arbanaškom⁶ (cf. grč. φροῦρα, REW 3526a, FEW 3,815). Sličan se zaključak može donijeti i o likovima *kridālo*, *kridānje*, *kridāt* 'oglašavanje' (Vis, Brusje, Smokvica) iz staromletačkoga (< QUIR(R)ITARE, REW 6979) koji u gradovima više ne postoje. Za primjer druge skupine (1.b) može se navesti sinonimno *klamāt* 'vikati, razglasiti' (Stivan, Komiža, Orlec) sa sačuvanim /kl-/ , dok je G od mletačkoga preuzeo likove sa /č-/.

³ I taj je općepoznati romanizam u nekim S sredinama, upravo zato što je bio neproziran, doživio semantički pomak, pa, dok u Korčuli *avērtit* očekivano znači 'obavijestiti', u Komiži znači neočekivano 'pokloniti pažnju'!

⁴ Izostavljeno iz REW³, a u REW² pod br. 179.

⁵ Pfisterov LEI 1, 759 navodi samo naš i grižunski lik.

⁶ Kruno Krstić, *Rječnik govora zadarskih Arbanasa*, str. 48.

Isto se tako lastovsko *tragîna* ‘uzica, konopčić’ (<*TRAGINA, REW 8836) sa sačuvanim velarnim ‘g’ odnosi prema gradskoj mletačkoj inovaciji *traîna* (< ven., Boerio). Znatno broj varijanti imamo za semantizam ‘nalikovati’, koji se u gradu iskazuje neprozirnim likom *sumijāt* (< ven. *somegiâr* ‘assomigliare’, Boerio 673 < *SIMILIARE < SIMILIS, REW 7926), pa u selima biva prilagođen u *smijāt, cmijāt...*, i samo (?) se u Smokvici sačuvao pod starijim izrazom *trācīt* ‘nalikovati’ (< TRACTIARE, REW 8825).⁷ Slično se može tvrditi za sačuvano seosko (Vrgada, Komiža) *trafigāt(i)* ‘ići poslom’, ‘raditi’, koje u gradu nije poznato, a da je i u urbanoj sredini nekad bilo u uporabi znamo iz potvrde *trafegati* u Marina Držića.⁸

Različito u fonetskom tretmanu, tj. inovativnost u G i konzervativnost u S, vidi se i u opreci između seoskog *šklèto* ‘obično’, ‘čisto’, ‘ci(je)lo’ (o vinu), ‘bezmesno’ (u Blatu i Janjini) sa sačuvanim *škl-* (< v.lat. SCLETTUS < got. SL(A)IHTS, REW 8026), jamačno iz dalmatskoga, i u G kasnije preuzetog *ščèto*, što je pravi venecijanizam *schieto* ‘puro’ (Boerio 626).⁹ Isto vrijedi i za par *mākula* (Blato) ~ *màća* (Korčula) ‘mrlja’¹⁰ < MACULA REW 5212. Dakle, neapokopirani lik nasuprot mletačkom *machia*.

Ovakva zaključivanja otvaraju brojne probleme, a mogu nas i voditi točnoj etimologiji. Tako samo u seoskim govorima srećemo *adumināt* (Žrnovo) ‘izdržati, odoljeti’ i *adominavāt* (Blato) ‘stizati na što’, i zbog te se okolnosti usuđujemo pomišljati na traženje izvora u lat. ADDOMINARE REW 155, koji nema poznatih nastavljača u istočnoj Romaniji.¹¹ Još je zanimljiviji lik *ispedivāt* ‘puštati vjetar, prdjeti’, a koji je, koliko mi znamo, ograničen na Komižu. Usamljenost u jednom seoskom govoru i fonetska postava izraza bez *-zd-* (*pezdo*) i bez *-rd-* (*πέρδομαι*, *prdjeti*) daje nam temelja da u toj riječi vidimo nastavljanje lat. PĒDERE (REW 6345).

Naravno, znatno su brojniji i lakše prepoznatljivi slučajevi kad seoski govori, kod kojih je isključena bilo kakva dvojezičnost, prilagođuju neprozirni gradski termin i na taj ga način vode hibridizaciji. Kako sam o tom fenomenu u više navrata pisao,¹² iznijet ću ovdje samo nekoliko G ↔ S parova. Budući da

⁷ Što je semantički i etimološki jednako sa ven. *trar* (*al verde, al rosso*); usp. hrv. *vući* (*na zeleno, na crveno*) i u Dalmaciji *potezat na oca* ‘nalikovati ocu’.

⁸ O semantizmu tog lika mnogo je pisano (ARJ, M. Rešetar, C. Tagliavini, *Italia e Croazia*, 447). V. sada i Y. Malkiel u *Skokovu zborniku* 291-299.

⁹ Literatura o našem *škljet, šklet* je obilna: P. Budmani *Rad* 656; M. Bartoli *Dalm.* 2,301 i 1,240; C. Tagliavini *Italia e Croazia* 408; Skok ERHSJ 3.400.

¹⁰ Izrazito pučki dalmatizam je *māgla* ‘oko od mreže’, Boka, (Skok 2,360).

¹¹ Meyer-Lübke u REW navodi samo starofrancuske nastavljače.

¹² SRAZ 3, 1957, 31-44; *Suvremena lingvistika* 4, 1967, 90-99; *Filologija* 14, 1986, 419-432; *Wiener Slav. Jahrbuch*, Ergänzungsband VIII, 1990, 263-268.

gradski lik *ppjutošto* 'prije, radije' (< ven.) uvijek ima komparativnu vrijednost, u S se ona izražava promjenom neprozirnog *pju-* u idioglotsko *prija*, što daje isto- značno, ali prozirno *prijatošto*. Prema standardnom *obraditi*, uz istu prepoziciju nastaje hibrid *oblavurāt*, prema *ispružiti* na isti način nastaje *istendit* 'prostrijeti'. Nadalje, dok u G postoji glagol *dizārmāt* 'raspremiti, vezati brod' i imenica *dizāрма*, na Vrgadi je glagol *razarmāti*, a u Blatu imenica *razārma*. Gradski oblik *inkōntro* u Blatu postaje kalkiranjem prijedloga *ukontrāt* 'sresti'. Gradsko je *perfōrca* 'nasilu' u Blatu ponašeno u prošireno, ali "logički neopravdano" *ispriforca*.

U slučajevima kad je neprozirni tuđi elemenat (A) preveden domaćim elementom (I), a obje se sastavnice nađu u novoj tvorbi, dolazi do specijalizacije ili sužavanja značenja i tada hibridna tautologija najčešće služi za oznaku kvalitete, vrste ili sl. Tako je *pīnbōr* (= ven. *pin* < PINUS + *bor*) oznaka za posebnu vrstu bora,¹³ a *gamburāk* (= ven. *gambaro* < kasnolat. CAMBARUS < grč. κάμματος + *rak*) je rak u kućici (Eupagurus). Sām I elemenat funkcionira kao hiperonim, a tautološka cjelina kao hiponim. Red sastavnica u našem je jeziku obavezno A + I, jer A elemenat vrši funkciju kvalifikativa prema našem sintakt. tipu *visoki bor*.¹⁴ Takvih tvorbi u gradskim sredinama ne srećemo osim u priloškim oznakama znatnog afektivnog naboja (*okolotōrno* 'okolo naokolo', *dofīn* 'čak do', 'sve do').

Za razliku od hibridnih tautologija (A + I) koje u izrazu zadržavaju oba leksema, kod hibridnih amalgama (A × I ili I × A) dolazi do prožimanja dvaju leksema, ali bez hijerarhijskog odnosa. Tako gradski venecijanizam *šartūr* 'krojač' u Blatu postaje *šitūr*, tj. dolazi do križanja ili kontaminacije sa I glagolom *šiti*. Isto tako se blatsko *škrabēl* može protumačiti samo kao križanje gradskog *škābēl* (< ven. *scabelo* < lat. SCABELLUM dem. od SCAMNUM, REW 7633) sa domaćim *škrabica*. Kod ovakvih amalgama, krajnji rezultat, tj. seoski hibrid, uvijek je doveden do prepoznatljive motivacije i nova tvorba semantički najčešće počiva na I elementu. Gradska neprozirna tuđica *žvejarīn* 'budilica' u Blatu postaje *zvonjarin*. Naravno, kod ovakvih amalgama ne može biti govora nekom stalnom redu sastavnica, jer je jednako moguće spajanje A leksema i I morfema kao u *glavadūra* 'uzglavlje' ili obrnuto I leksema i A morfema kao u *bandenica* 'strana kreveta' (tuđica *bānda* + hrv. *-ica*).

Za kraj nam je iznijeti nekoliko konstatacija o slučajevima koji mogu — upravo kad se stalno ima na umu razlikovanje okolnosti G ↔ S — djelotvorno

¹³ Navlas istu pojavu možemo slijediti i u franc. *sapin*: oznake za 'jelu' na galoromanskom prostoru počivaju na dvjema varijantama: *SAPPUS i SAPPĪNUS, a ova posljednja je očigledno A + I; usp. slično i u španj. *pinabete*.

¹⁴ O tim tipovima hibrida v. priloge navedene u bilj. 12.

pridonijeti rješavanju etimologije. Mislimo pri tome na neočekivane semantičke pomake kod kojih valja razlikovati

(a) one parove gdje raspoložemo s oba člana, pa nam je zaključivanje uvelike olakšano, i

(b) slučajeve gdje danas postoji samo jedan i to seoski član koji je za nas neriješena postanja, ali bismo mu etimologiju mogli utvrditi ako bismo uspjeli pronaći "izgubljeni" član iz *fase anteriore*.

Slučajevi iz (a) metodološki nam ukazuju na postupak možebitnog rješenja za *insoluta* iz skupine (b).

Ako uzmemo par (G) *sodisfat* / (S) *svadis(áv)ät* 'udovoljiti', vidimo da je riječ samo o prilagodbi na planu izraza, a semantičko nam podudaranje to potvrđuje. U paru (G) *patimenat* 'trpljenje, muka' / (S) *patimènat* 'dogovor', isto je tako jasno da je do semantičkog pomaka došlo pod utjecajem gradskog *pät* (< pat(t)o < PACTUM, REW 6138) zbog nerazumijevanja gradskih izvedenica. Jednako je nerazumijevanje gradskog *angulīna* 'dlijeto za obradu uglova' dovelo do seoskoga *angelīna*, jer je ova potonja forma bliža, a u S već postoji kao antroponim. Isti su uvjeti izazvali preobliku (G) *acetilēna* (modernije *acetilenka*) 'karbidna lampa' u S *centinēla*. Tu već vidimo da bi bez poznavanja ishodnog člana i bez istosti referenta bilo znatno teže odrediti pravo postanje drugom članu.

No, već smo naglasili da gradski nejasni termin, navlastito ako mu je frekvencija znatna, može u S predstavljati "golu ljušturu" koja se ispunja nekim, često i neočekivanim sadržajem. To je jedino rješenje koje nam preostaje, ako hoćemo objasniti zašto, primjerice, u Komiži *kondir ūto* znači — 'bez obzira'. Tu nam je jasan izraz, njegova gradska vrijednost, frekvencija i stilistički registar, ali, ako nam ti elementi nedostaju, nalazimo se pred problemima od kojih svaki za sebe predstavlja etimološku zagonetku, jer nemamo uporišne točke s koje započeti traženje, a suvremeno stanje naše discipline ne zadovoljava se sa zvjezdicama nego zahtijeva podrobno ispitivanje i etiologije i svih sustava znaka.

Nije potrebno ni naglašavati da se osim semantizma može promijeniti i gramatička klasa tuđice. Tako se, primjerice, u Lumbardi za poseban način pripremanja ribe (nešto kao lagani *brodet*) kaže *po javišku*. Seljani to osjećaju kao izrazito domaću riječ i razumiju kao 'na način kako to rade oni u Javiću', a Javić je SZ zaselak Lumbarde. Međutim, to nije i "prava" etimologija kad znamo da se u gradu (Korčuli) takvo pripremanje ribe naziva *bojabiš* (franc. *bouillabaisse*). Očigledno je da se je neprozirni znak podesio najbližem mogućem i opravdanom izrazu u seoskoj sredini, pa je *bojàbiš* postao *pojàvišku*.

Ukoliko je i u G riječ neprozirna, a k tome nosi i jaki afektivni naboj, možemo biti sigurni da će u S doći do preobrazbe/prilagodbe s time da će se afektivna vrijednost i pojačati. Ilustrativan je primjer talijanskog *ipocondria*

'erronea rappresentazione di essere malato' (< kasnolat. HYPOCHONDRIA < grč. ὑποχόνδρια), koje je već u G (Korčula) znatno afektivizirano u *kunkùndrija* da bi u selima bilo potpuno "kroatizirano" kao *kuku andrija!*

Ponekad možemo nazrijeti mogućnost objašnjenja približavanjem sličnih fonetskih postava koje uvjetuju afektivni naboj kao što je slučaj s komiškim *fafijāt* 'lagati', *fafij ūn* 'lažljivac' koje povezujemo¹⁵ s bokeljskim *faflatat* 'brbljati' i korčulanskim *flāflata* m 'naklapalo', 'onaj koji izmišlja', *flaflētat* 'naklapati'. Preoblike izraza $f - f \rightarrow f - fl \rightarrow fl - fl$ samo su dokaz traženja što intenzivnije afektivnosti. Te nam okolnosti dopuštaju da naše likove približimo grčkom φαπλατᾶς istog značenja.¹⁶ Naravno, kod onomatopejskih i izrazito stilističkih tvorbi nije uputno decidirano tvrditi da je jedan oblik potekao iz drugoga, tj. odlučiti se za jednoznačnu etimološku jednadžbu.¹⁷

I za *intrupāt* (Žrnovo) 'banuti', *intupāt* (Komiža) 'nabasati', možemo, u nedostatku preciznijih podataka, pomišljati na prilagođivanje ili križanje s gradskim *intivat* ili sa *intrāt*,¹⁸ ali za odgovor na pitanje zašto u Blatu *pačagulōzan* znači 'strpljiv', *kompašjunōza* 'privlačna, dopadljiva', zašto u Komiži *kontamācija* znači 'sastajalište', a *rufijāno* u Blatu 'obrubljeno', možemo samo čekati da nama ili nekom drugom bljesne ona nagla asocijacija o kojoj govori veliki etimolog Walther von Wartburg u posljednjoj knjizi svog galoromanskog etimologijskog rječnika.¹⁹

¹⁵ Da li s pravom?

¹⁶ Za φαπλατᾶς 'Plapperer; Prahler' v. Mitsotakis, 922; a za isti lik i izvedenice φαπλατάρω, -ίτω, φαπλατάδικος, usp. Proša, p. 2528.

¹⁷ Da li je s tim likovima postanjem povezano *fafinjāt* 'na brzinu obavljati', 'premetati' u Brusju (*Hrv. Dijal. Zbornik* 7, 441)?

¹⁸ *Intrāt* u Blatu znači 'pogoditi', a *intupāt* < ven. *intopar*.

¹⁹ Knj. 21, str. III: ...eine plötzlich eintretende assoziation, ein glücklicher einfall...

OPPOSITION *ville* vs *campagne* DANS LA RECEPTION DES ELEMENTS ALLOGLOTTIQUES

Résumé

Dans la communication il est traité de la différence que l'on constate dans la réception des éléments alloglottiques entre les milieux urbain et rustique. En se basant sur les résultats obtenus et exposés dans ses précédents travaux (v. la note 12) et prenant pour le point de départ les vues exposées par Matteo G. Bartoli dans sa *Linguistica spaziale*, l'auteur constate que l'on peut arriver à une solution étymologique pertinente si l'on peut être sûr que l'élément alloglottique est en usage ou qu'il a été attesté dans le milieu urbain ou à la campagne. Plusieurs situations peuvent être envisagées:

la ville connaît l'emprunt plus récent tandis que la campagne en est au stade plus ancien parce que l'innovation ne l'a pas atteinte;

à la campagne on adaptera l'emprunt au système idioglottique soit par une formation hybride soit par le recours à une tautologie hybride (type: fr. *sapin* qui est né par l'adjonction de lat. PINUS au *SAPPUS du substrat);

la campagne en viendra à une motivation secondaire dont le besoin ne se fait pas sentir dans la ville où le bilinguisme encore fonctionne fût-ce dans une faible mesure;

dans les villages, et surtout pour les lexèmes qui ne sont pas liés à un référent concret, se produiront des changements qui pourront transformer et même rendre opaque le signe original de manière à rendre impossible l'établissement d'une étymologie acceptable.

Les exemples sont puisés dans les matériaux recueillis pour l'ETYMOLOGICON ADRIATICUM que l'auteur est en train de rédiger et qui constituera les suppléments au dictionnaire étymologique croate de Petar Skok.